

Olvasáspedagógia

MURÁNYI PÉTER

Mit olvasnak a gyerekek?

(Egy régi sorozat felkutatása)

Fogarassy Miklós a Könyv és Nevelés 2003. 3. számában *A Pál utcai fiúkról* írt, s közben megemlékezett egy sorozatról:

„Közel harminc éve Horgas Béla szerkesztette a *Gyermekünk* című havi folyóiratot, és – írói életében is segítettő – maga mellé vette (vetette) Nádas Pétert, aki talán olvasószerkesztő, rovatvezető lehetett a lapnál. Nádas ambicionálta ezt a munkát, és literátor barátait rávette, hogy egy rendszeresen megjelenő rovatba – a gyermeknevelő szülőket segítettő – írjanak a gyermekirodalom klasszikusairól. Ez történt velem is, így aztán a 70-es években négy-öt klasszikus gyermek- és ifjúsági regényről készítettem miniesszéket a *Gyermekünknek* (ezek kéziratait nem lelem; a *Magyar Folyóiratok Repertórium*a sem regisztrálta az itt megjelent cikkeket – így az alábbiakban csak emlékezetemre vagyok kénytelen hagyatkozni, és mintegy >újraközölni< a régi cikket).”

Úgy tűnik, hogy a magyar bibliográfiai rendszer ismeretében könnyebb valamit újra felfedezni, kitalálni, mint megtalálni. Szerencsére a *Gyermekünk* régi évfolyamai megtalálhatók, a lap sajnos már nem létezik, 1988-ban a 39. évfolyamáig jutott el, 1989-ben *Otthon* címen még 4 szám jelent meg az *IKB* tanúsága szerint. Az 1970-es évek anyagát lapozgatni kell egy ideig, míg rábukkanunk a *Mit olvasnak a gyerekek* című sorozat első részére, amelyben Móricz Virág ír 1978 januárjában édesapja, Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című regényéről. A következő havi számban megláthatjuk Fogarassy Miklós írását a *Pál utcai fiúkról*. A közel harminc év így 2003-ban valójában huszonöt volt. Az évfolyamokat tovább lapozva, egészen 1983 végéig megláthatjuk a sorozat írásait, amelyekből hat év alatt összesen 72 jelent meg.

Ha így sikerült megtalálni a sorozat tagjait, talán a legjobb lenne, ha ezek listájával ismerkednénk meg. Valóban ezt tekinthetnénk cikkem legfontosabb részének, de mivel legfőbb kutatási témám a cikkanyag feltártsága, ezért előbb azt próbálom meg elemezni, milyen volt a sorozat feldolgozottsága a különböző bibliográfiákban. Erre vonatkozó megjegyzést Fogarassy Miklós is tett. Az általa említett *Magyar Folyóiratok Repertórium*a 1978-ban már *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertórium*a címen jelent meg, ez azonban nem változtatott azon a tényen, hogy a *Gyermekünk* nem szerepelt benne. Próbálkozzunk ez után irodalmi bibliográfiával. Bár a közlemények, amelyeket keresünk, az irodalommal foglalkoznak, nem ez volt a fő profilja annak a lapnak, amelyben megjelentek, ez a magyarázata annak, hogy az OSZK rendkívül alapos, *A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája* forrásai között sem találhatjuk meg.

Ha a lap témaköre közelebb áll a pedagógiához, akkor érdemes a pedagógiai bibliográfiában (1980-ig *Magyar Pedagógiai Információ*, 1981-től *Magyar Pedagógiai*

Irodalom) megnézni. Itt valóban megtaláljuk a feldolgozott források között a *Gyermekünk*et. Érdeemes megnézni, a bibliográfia szakrendszerében hol képzelhetők el a sorozat részei. A 6.5 *Gyerek- és ifjúsági irodalom. Olvasómozgalmak* és a 9.04 *Könyvismertetések* csoport látszik biztatónak. A könyvismertetések között csak pedagógiával foglalkozókat találhatunk, így erről le kell mondanunk. A 6.5 csoportban találkozunk a *Gyermekünk*ből olyan közleménnyel, amely a kubai gyermekirodalommal foglalkozik, azonban egyes művekről szóló írásokkal nem. A sorozat részei tehát ebben a bibliográfiában sem találtak helyet maguknak, s úgy tűnik, hogy a kurrens bibliográfiai rendszer egészében sem.

Mielőtt még teljesen feladnánk a reményt, érdemes retrospektív bibliográfiákkal próbálkozni. A *gyermek- és ifjúsági irodalom elméleti kérdései és kritikái ... között* címen (az időhatárral kiegészítve) több bibliográfia jelent már meg. Közülük az 1975-1980, és az 1981-1985 közötti Szécsi Ferencné, illetve Aszalós Imréné által szerkesztett kötetek képezik vizsgálatunk tárgyát. (Mindkettő 1991-ben jelent meg Debrecenben).

Az elsöben a 8. *Magyar gyermek- és ifjúsági irodalmi művekről* és 9. *Külföldi, magyar nyelven megjelenő gyermek- és ifjúsági irodalmi művekről* című csoportokat találjuk, a másodikban nincs számozás, A GYERMEK- és IFJÚSÁGI MŰVEK KRITIKÁI csoport bomlik *A magyar gyermek- és ifjúsági művek kritikai fogadtatása és Külföldi, magyar nyelven megjelenő gyermek- és ifjúsági irodalom kritikai fogadtatása* című részekre. Az első cáfolni látszik a feldolgozatlansággal kapcsolatos tapasztalatokat. Időrendben haladva megtaláljuk a *Légy jó mindhalálig*-ot, és *A Pál utcai fiúkat* is, de a harmadik közlemény, Mikszáthtól *A tót atyafiak* és *A jó palócok* már nincs meg. Ezzel együtt 1979 végéig a legtöbb közlemény benne van a bibliográfiában. Amik nincsenek, azoknál talán kérdésesebb, hogy mennyire tartoznak bele a gyermek- és ifjúsági irodalom kategóriájába. A sorozatban egyre inkább a nagyobb gyerekeknek ajánlott művekről írtak, ez magyarázhatja azt is, hogy 1980 során megváltoztatták az egyes írásokat bevezető szöveget.

A bevezető szöveg 1978-tól 1980-ig az alábbi volt:

„Nyolc-tíz éves korukban a gyerekek általában már szenvedélyesen olvasnak. Meséket, regényeket, verseket. A negyedik osztálytól kezdve az iskola is ajánl, sőt kötelezővé is tesz néhány olvasmányt – irodalmi remekműveket. Hogy ezeket a gyerekek jobban megértsék és valóban megszeressék, azért a szülők is sokat tehetnek. Ehhez persze ismerniük kell e könyveket. És tudniuk kell: az olvasás élményét semmi más nem helyettesítheti.”

1980-tól 1983-ig a következő, megváltoztatott formában jelent meg:

„A gyerekek meséket hallgatnak, verseket tanulnak előbb – aztán már az iskola ajánl, sőt kötelezővé is tesz néhány irodalmi művet. A középiskolások tudatosabban és önállóbban olvasnak, de jó lenne, ha nemcsak az iskolában, hanem otthon is megbeszélhetnék élményeiket. Ehhez persze ismerniök kell a szülőknek is e könyveket, és tudniok kell: az olvasást semmi más nem helyettesítheti.”

Ez sem ad teljes magyarázatot arra, hogy az újabb bibliográfiában, 1981-től kezdődően egyetlen írás adatait sem találhatjuk meg. Talán inkább az a magyarázat, hogy változtak a feldolgozás elvei, a részek címében kritika szerepel, ezek az írások azonban nem kritikák.

Mostanában másik könyvlistával találkozhatunk, *A Nagy Könyv* százas listájával, és az abból kiválasztott tizenkettővel (TOP 12).

Nem teljesen összehasonlítható természetesen a két lista, mivel a hetvenkettő között nem csak regények találhatók, *A Nagy Könyv* pedig alapcélja szerint nem csak a gyermek- és ifjúsági irodalomra vonatkozik. Ennek ellenére elég nagyfokú az egybeesés a két lista között, a hetvenkettőből huszonegy írás és huszonegy könyv található meg *A Nagy Könyv* listáján is. (Azért szükséges ez a megkülönböztetés, mert volt egy írás, amelyben két Jókai regény szerepelt, az *Ábel a rengetegben*-ről viszont kétszer jelent meg írás, 1980-ban és 1983-ban.) Még nagyobb mértékű az egybeesés, ha a sorozat első évét, illetve a TOP 12-t nézzük. 1978-ból, amikor még nagyobb mértékben a „valódi” gyermek- és ifjúsági irodalmi művek szerepeltek, hét írás nyolc regénye került fel a százas listára, a TOP 12-ből pedig hat, ezek közül öt már az első évben, 1978-ban (1. Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*, 2. Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*, 5. Saint-Exupéry, Antoine de: *A kis herceg*, 8. Fekete István: *Tuskevár*. 11. Jókai Mór: *Az aranyember*), míg Bulgakov *A Mester és Margarita* című művéről 1983-ban írtak.

A TOP 12 másik hat művének többségéről is azt lehet mondani, hogy nem állnak távol a gyerekektől, s néhány igazoltan nem szerepelhetett az 1978-1983 között kiválasztott művek között, mert vagy nem létezett, vagy még nem fordították le magyarra. Ha a sorozat folytatódott volna, némelyik talán már 1984-ben bekerülhetett volna. (Bár Orwell *1984* című műve esetében ez nem valószínű.)

3. Tolkien, John Ronald Reuel: *A Gyűrűk Ura*, 4. Milne, Alan Alexander: *Micimackó*, 6. Szabó Magda: *Abigél*, 7. Rowling, Joanne Kathleen: *Harry Potter és a bölcsék köve*, 9. Orwell, George: *1984*, 12. García Márquez, Gabriel: *Száz év magány*.

A Nagy Könyv százas listája sok helyen hozzáférhető, nem is ez a fő témám. Az 1978-1983 közötti sorozat anyagát többféle sorrendben is lehetne közölni, pl. a művek szerzője és címe vagy az írások szerzői szerint is, de a legjobbnak az látszik, ha a megjelenés időrendjében adjuk meg, az utolsó előtti oszlopban +-szal jelölve azokat, amelyek bekerültek a gyerek- és ifjúsági irodalmi bibliográfiába, az utolsó oszlopban pedig megadva az adott mű helyezését *A Nagy Könyvben*.

1.	Móricz Zsigmond	Légy jó mindhalálig	Móricz Virág	1978.	1. 10-11.	+	18.
2.	Molnár Ferenc	A Pál utcai fiúk	Fogarassy Miklós	1978.	2. 10-11.	+	2.
3.	Mikszáth Kálmán	A tót atyafiak, A jó palócok	Márványi Judit	1978.	3. 16-17.	-	
4.	Gárdonyi Géza	Egri csillagok	Z. Szalai Sándor	1978.	4. 14-15.	+	1.
5.	Kastner, Erich	Május 35.	Márványi Judit	1978.	5. 10-11.	-	
6.	Jókai Mór	Az aranyember, A kőszívű ember fiai	Levendel Júlia	1978.	6. 12-13.	++	11. 14.
7.	Móra Ferenc	Kincskereső kisködmön	Földes Anna	1978.	7. 12-13.	+	29.
8.	Fekete István	Tuskevár	Sarkadi László	1978.	8. 12-13.	+	8.
9.	Solohov, Mihail	Emberi sors	Békés Pál	1978.	9. 20-21.	-	
10.	Tatay Sándor	Puskák és galambok	Izslai Zoltán	1978.	10. 14-15.	+	
11.	Saint-Exupéry, Antoine de	A kis herceg	Fogarassy Miklós	1978.	11. 16-17.	+	5.
12.	Gogol	A revizor	Mezei Júlia	1978.	12. 14-15.	-	
13.	Mikszáth Kálmán	A gavallérok	Márványi Judit	1979.	1. 12-13.	-	
14.	Katajev, Valentin	Távolban egy fehér vitorla	Izslai Zoltán	1979.	2. 24-25.	+	
15.	Beecher-Stowe, Harriet	Tamás bátya kunyhója	Mosonyi Aliz	1979.	3. 10-11.	+	
16.	Mándy Iván	Csutak és a szürke ló	Fábrí Péter	1979.	4. 12-13.	+	
17.	Defoe, Daniel	Robinson Crusoe	Fogarassy Miklós	1979.	5. 16-17.	+	62.
18.	Verne, Jules	Két évi vakáció	Fábrí Péter	1979.	6. 14-15.	+	
19.	Hemingway, Ernest	Az öreg halász és a tenger	Levendel Júlia	1979.	7. 12-13.	+	20.

20.	Nemes Nagy Agnes	Szökőkút	Márványi Judit	1979.	8. 12-13.	+	
21.	Knight, Eric	Lassie hazatér	Békés Pál	1979.	9. 14-15.	+	49.
22.	Fekete Sándor	Igy élt a szabadságharc költője	Levendel Júlia	1979.	10. 10-11.	+	
23.	Twain, Mark	Huckleberry Finn kalandjai	Fábri Péter	1979.	11. 10-11.	+	
24.	Steinbeck, John	Lement a hold	Békés Pál	1979.	12. 14-15.	-	
25.	József Attila	Curriculum vitae	Levendel Júlia	1980.	1. 10-11.	-	
26.	Fekete István	Téli berek	Bognár Tas	1980.	2. 12-13.	-	51.
27.	Frank, Anna	Anna Frank naplója	Fábri Péter	1980.	3. 12-13.	-	
28.	Tamási Áron	Ábel a rengetegben	Bognár Tas	1980.	4. 12-13.	-	13.
29.	Sütő András	Anyám könnyű álmot ígér	Fogarassy Miklós	1980.	5. 16-17.	-	
30.	Dickens, Charles	Twist Olivér	Szilárd Gabriella	1980.	6. 12-13.	-	
31.	Szophoklész	Antigoné	Hegedüs Géza	1980.	7. 12-14.	-	
32.	Camus, Albert	A pestis	Levendel Júlia	1980.	8. 10-12.	-	
33.	Voltaire	Candide	Békés Pál	1980.	9. 10-11.	-	
34.	Kafka, Franz	Az átváltozás	Horgas Béla	1980.	10. 16-17.	-	
35.	Shakespeare	Julius Caesar	Hegedüs Géza	1980.	11. 10-11.	-	
36.	Brecht, Bertolt	Kurázi mama és gyermekei	Szilárd Gabriella	1980.	12. 12-13.	-	
37.	Csehov	A 6-os számú kórterem	Levendel Júlia	1981.	1. 14-15.	-	
38.	Mann, Thomas	Mario és a varázsló	Fábri Péter	1981.	2. 12-13.	-	
39.	Kosztolányi Dezső	Édes Anna	Mező Ferenc	1981.	3. 24-25.	-	43.
40.	Gogol	A köpönyeg	Békés Pál	1981.	4. 22-23.	-	
41.	Déry Tibor	Niki, Szerelem, Két asszony	Levendel Júlia	1981.	5. 16-17.	-	
42.	Miller, Arthur	Az ügynök halála	Horgas Béla	1981.	6. 16-17.	-	
43.	Semprun, Jorge	A nagy utazás	Békés Pál	1981.	7. 14-15.	-	
44.	Homérosz	Odüsszeia	Hegedüs Géza	1981.	8. 16-17.	-	
45.	Németh László	Galilei	Szilárd Gabriella	1981.	9. 22-23.	-	
46.	Illyés Gyula	Puszták népe	Levendel Júlia	1981.	10. 16-17.	-	
47.	Dosztojevszkij	Bűn és bűnhődés	Mező Ferenc	1981.	11. 22-23.	-	34.
48.	Hasek, Jaroslav	Svejk	Bognár Tas	1981.	12. 14-15.	-	66.
49.	Madách Imre	Az ember tragédiája	Békés Pál	1982.	1. 16-17.	-	
50.	Ajtmatov, Csingiz	A versenyló halála	Szilárd Gabriella	1982.	2. 14-15.	-	
51.	Csokonai Vitéz Mihály	Művei	Horgas Béla	1982.	3. 16-17.	-	
52.	Hugo, Victor	A nyomorultak	Sarkadi László	1982.	4. 16-17.	-	23.
53.	Kazinczy Ferenc	Fogságom naplója	Bognár Tas	1982.	5. 16-17.	-	
54.	Lengyel József	Igéző	Sarkadi László	1982.	6. 12-13.	-	
55.	Puskin	Jevgenyij Anyegin	Szilárd Gabriella	1982.	7. 14-15.	-	
56.	Shakespeare	Hamlet	Békés Pál	1982.	8. 14-15.	-	
57.	Tolsztoj, Lev	Iván Iljics halála	Levendel Júlia	1982.	9. 16-17.	-	
58.	Garcia Lorca	Cigányrománcai	Horgas Béla	1982.	10. 16-17.	-	
59.	Stendhal	Vörös és fekete	Bretter Zoltán	1982.	11. 14-15.	-	41.
60.	Babel, Iszaak	Lovashadsereg	Békés Pál	1982.	12. 16-17.	-	
61.	Bulgakov, Mihail	A mester és Margarita	Levendel Júlia	1983.	1. 12-13.	-	10.
62.	Nagy Lajos	Kiskunhalom	Mező Ferenc	1983.	2. ?-?	-	
63.	Tamási Áron	Ábel a rengetegben	Fogarassy Miklós	1983.	3. 12-13.	-	13.
64.	Karinthy Frigyes	Utazás a koponyám körül	Mosonyi Aliz	1983.	4. 10-11.	-	77.
65.	Trifonov, Jurij	Ház a rakparton	Szilárd Gabriella	1983.	5. 16-17.	-	
66.	Katona József	Bánk bán	D. Magyar Imre	1983.	6. 10-11.	-	
67.	Vörösmarty Mihály	Csongor és Tünde	Mosonyi Aliz	1983.	7. 10-12.	-	
68.	Krúdy Gyula	Szindbád	Mező Ferenc	1983.	8. 10-11.	-	
69.	Örkény István	Tóték	D. Magyar Imre	1983.	9. 16-17.	-	58.
70.	Flaubert, Gustave	Bovaryné	Mosonyi Aliz	1983.	10. 10-12.	-	
71.	Móricz Zsigmond	Rokonok	Leczki Margit	1983.	11. 12-13.	-	
72.	Dante	Isteni színjáték	Levendel Júlia	1983.	12. 12-13.	-	

A bemutatott művek között viszonylag kevés származik ugyanattól a szerzőtől, ezeket érdemes megadni a sorszámmal:

Fekete István 8., 22., Gogol 12., 40., Jókai Mór 6. (két műről), Mikszáth Kálmán 3., 13., Móricz Zsigmond 1., 71., Shakespeare 35., 56., Tamási Áron 28., 63. (ugyanarról a műről). A többiek esetében, ha a listán meglátják őket, biztosak lehetnek benne, hogy nem érdemes próbálkozniuk azzal, hogy másik írását is megtalálják.

A műveket bemutató esszék szerzőinek listája természetesen jóval rövidebb, összesen hússzal találkozhatunk. A legtöbb írás Levendel Júliától (11) és Békés Páltól (9), *A Nagy Könyv* Magyarországra hozójától származik. Fogarassy Miklóstól öt írást találhatunk, s neki jutott a legtöbb mű (4) *A Nagy Könyv* listájáról, Levendel Júliával holtversenyben. Azok kivételével, akiknek csak egy írása szerepelt, neki a legjobb az aránya is ebből a szempontból.

Az írások sorszáma előtt zárójelben megadjuk az adott szerzőhöz kapcsolódó művek számát, s azt, hogy azok közül mennyi került fel *A Nagy Könyv* százas listájára.

Békés Pál (9-1) 9., 21., 24., 33., 40., 43., 49., 56., 60. Bognár Tas (4-3) 26., 28., 48. 53. Bretter Zoltán (1-1) 59., Fábri Péter (5-0) 16., 18., 23., 27., 38., Fogarassy Miklós (5-4) 2., 11., 17., 39., 63., Földes Anna (1-1) 7., Hegedüs Géza (3-0) 31., 35., 44., Horgas Béla (4-0) 34., 42., 51., 58., Iszlai Zoltán (2-0) 11., 14., Leczki Margit (1-0) 71., Levendel Júlia (11 írás, 12 mű – 4) 6., 12., 19. 25., 32., 37., 41., 46., 57., 61., 72., D. Magyar Imre (2-1) 66., 69., Márványi Judit (4-0) 3., 5., 13., 20., Mezei Júlia (1-0) 12., Mező Ferenc (4-2) 39., 47., 62., 68., Móricz Virág (1-1) 1., Mosonyi Aliz (4-1) 15., 64., 67., 70., Sarkadi László (3-2) 8., 52., 54., Z. Szalai Sándor (1-1) 4., Szilárd Gabriella (6-0) 30., 36., 45., 50., 55., 65.

A sorozat tagjai most a *Gyermekünk* régi évfolyamaiban vannak eltemetve, egyes könyvtárakban talán még megtalálhatóan. Az általában kétoldalas, illusztrált írásokból egy szép könyv is kijöhetett volna, most inkább már arra lehet gondolni, hogy még mindig érdemes lenne digitalizálni, s a hálózaton elérhetővé tenni. Nemcsak történeti szempontból lehet érdekes, hanem talán még mindig képes lenne arra, hogy kedvet csináljon a gyerekeknek és szüleiknek értékes művek olvasásához. *A Nagy Könyv* sikerlistáját nézve úgyis az lehet a legfőbb kérdés, hogy a felnőttek mit olvasnak.

